

/Fenti írás közlését fontosnak tartottuk, mégma bevezető részét helyenként kissé elnagyoltnak tartjuk is. Az a véleményünk, hogy a kor differenciáltabb, tárgyilagos megítéléséhez nem a hallgatással, hanem az akkori irodalmi élet szereplőinek megszólaltatásával járulhatunk hozzá - ha szerény mértékben is. A közölt válogatás soraiból az is kitűnhet, hogy az egységesre "názolt" megnyilatkozások mögött mennyire különböző indíttatások, szándékok bujnak meg. a szerk./

+ + +

TUDÓSÍTÁS

A Történelemszövetség rendezésében november 14-én a JATE-klubban került sor Szabó Miklós és Lackó Miklós történészek nemzetudatról tartott előadására.

A mintegy hatvan-hetven főt kitevő közönség a klub legkisebb termében szorongott. Ez a körülmény sokak számára élvezhetetlenné tette a figyelemkoncentrációt igénylő előadásokat.

Elsőként Szabó Miklós beszélt "tanáros" előadásában a nemzetudat, mint történelmi kategória fejlődéséről. ~~Bizonyos korai államkeretekben a munkamegosztás etnikai alapon szerveződött. /Példaként említhetem a nomád birodalmakat./ A fejlődés iránya minden esetben az egy nemzetben belüli munkamegosztás kialakulása volt. Szabó Miklós a nemzetet differenciált társadalmi munkamegosztási struktúrára határozta meg. A polgárosodás folyamatában fokozatosan szorul háttérbe az a nemesi ideológia, mely a nemességet azonosítja az államalkotó etnikummal, azaz a nemzettel. Továbbiakban jelezte a különböző európai régiókban lezajlott nemzeté válások sajátos problematikáját. Közép-Európa soknemzetű államaiban a polgárosodás és a nemzeti ébredés kiváltotta az egységes nemzetállam különböző koncepcióit: a "történelmi nemzet" szemjeld a "politikai nemzet" ideológiáját.~~

Sajnálatos, hogy Szabó Miklós nem szentelt több gondolatot a sajátos közép-európai struktúra nemzetudatot befolyásoló hatásának. Nem mutatta meg a Közép-Európában kialakult nemzetudatok eredendő torzulásait sem, melyek mind az államalkotó nemzetek, mind a kisebbségek vezetői, és tömegei gondolkodásában, cselekvésében meghatározók voltak. Enélkül pedig nehéz megérteni e nemzetek, nemzetiségek viselkedésének mögöttes tényezőit pl. a Habsburg-monarchia felbomlásakor.

Lackó Miklós előadása Szabó egy állításával való polemizálásból kerekedett ki. Szabó megjegyezte, hogy a nyugat-európai etnikumok asszimilációjában az erőszak tényezője éppúgy domináns volt, mint Közép-Európában. Lackó ezzel szemben azt a nézetet képviselte, hogy a nyugat-európai kis nemzetiségek asszimilációját abékés beolvadás jellemezte. Ennek okát abban látta, hogy az államalkotó nemzetek /pl. a francia/ kulturális vonzása nagyon erős volt. Emellett Nyugat-Európában a beolvadásnak hosszú idő, toleránsabb államrend volt a kerete, szemben a kelet-európai hirtelen, elnagyolt kapitalizálódással, mely gyors asszimilációt eredményezett.

Lackó vázlatosan beszélt a két asszimiláló magyarországi etnikumról, a németekről /városi lakosság/ és a zsidókról. A zsidók beolvadásának problematikáját abban látta, hogy a nemzeti kizárólagosság elvét valló magyar állam csak a zsidók vallási különállását ismerte el,

az etnikait viszont nem. /"nőzeshitű magyarok"/. Ez lehetett oka a zsidók tudati zavarokkal terhelt, görcsös asszimilálódási törekvéseinek.

Ezt a megállapítást - igazsága mellett - túl általánosnak tartom. Nem enlített meg Lackó azt a különbséget, mely a középkortól Magyarországon élő zsidóság szerves beolvadása és a 19. sz. közepe után Galiciából beözönlő zsidók beolvadásának zavarai között fennállt. Ez a körülmény mutatta meg a kapitalizálódó, de feudális strukturában élő Magyarország teherbíróképességének korlátozottságát. Képes volt felszínes asszimilálásra, melyre nem volt képes egy környező ország sem, azonban ez a féloldalas asszimiláció váltotta ki azt a sajátos magyar zsidókérdést^{*} ijesztő "megoldási" kísérletére a két világháború között Magyarországon is sor került.

Az előadások egy tanulsággal szolgálnak. Nem szerencsés megoldás, ha egy témát, ha vázlatosan is, de egész terjedelmében ismertetnek. Szerencsésebb lett volna, ha Szabó konkrétan a magyar nemzettudat problémájára és mögöttes strukturális tényezőire koncentrálna. Így sor kerülhetett volna az alternatívák lehetőségei és a lehetőségek alternatíváinak megvitatására is.

E hiányosság okozta az előadás utáni hozzászólások széttagoltságát, témáról témára ugráló jellegét. Nem tudott kialakulni egységes, az egész problémakört körüljáró vita /ezt az bevezetésként említett körülmények sem tették lehetővé. /Csak egy hozzászólás kezdett közelebb vinni a lényeghez, mely a nemzeti tudat torzulásainak mélyebb társadalmi-gazdasági előfeltételeit és következményeit kereste.

Bellavics István

+ + +

MAGYAR IRÓK ÉS A KÖZÉLET

December 2-án a Móra Kollégium vendége volt Fekete Gyula író, az Írószövetség alalnöke. Kulturális életünk gondjairól, közéleti kérdésekről és nem utolsósorban saját munkáiról beszélt az érdeklődőknek. Azoknak, akik nem tudtak eljönni erre a beszélgetésre, összefoglalom az elhangzottakat, mert azt hiszem, hogy az ott felvetett gondolatok, kérdések nem csupán az ott megjelenteket foglalkoztatják.

Az író által elmondott bevezető leírásától - hely hiányában - eltekintek. A kérdéseket és a válaszokat - az általam szükségesnek tartott értelemeszerű rövidítésekkel - sorrendben közlöm.

K.: Sokan olvashattuk az ÉS hasábjain a Szennyezett források c. írást, mely az ifjúsági sajtó vizsgálatával és elemzésével foglalkozott. A vizsgálat eredménye egyáltalán nem volt biztató. A kérdés arra vonatkozott, hogy miért pont az ifjúsági lapokat vette elő Fekete Gyula. Szerinte a "mindenről való figyelemelterelés" más, nem ifjúsági sajtótermékekre, illetve tömegkommunikációs eszközökre nem jellemző?

V.: Októberben az Írószövetség választmányi ülésén vetődött fel a Tiszatáj és a Mozgó Világ - mint két "más"-ságot képviselő folyóirat - kérdése. A téma megvitatását januárra tűzték ki. Ennek hatására döntött úgy Fekete Gyula, hogy megnézi, mi a helyzet a félmillió példány számban megjelenő lapoknál, ha már két, néhány ezres példányszámban meg-

***:** melynek